

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร LEGAL ISSUES REGARDING THE APPLICATIONS FOR MAINTENANCE OF THE CHILDREN

ญาตรี สมล้ำ และ กัญยนา ศรีพฤกษ์*
Yatree Somlam and Kanyana Sripruk*

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
Program in Laws, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat

Received: 3 October 2024

Revised: 20 December 2024

Accepted: 25 December 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร หลักการและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรและแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า บิดามารดาละเลยหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรหรืออุปการะเลี้ยงดูไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพตามอัตภาพ ดังนั้น บุตรมีสิทธิฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาในฐานะลูกหนี้ร่วม ซึ่งเป็นสิทธิเฉพาะตัวของบุตรไม่ตกทอดไปยังกองมรดก และไม่สามารถบังคับคดีได้ การกำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดูเป็นการใช้ดุลพินิจของศาลในการพิจารณาถึงความสามารถของผู้มีหน้าที่ต้องให้ ฐานะของผู้รับและพฤติการณ์แห่งกรณี คดีฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรไม่มีอายุความและสิทธิเรียกเงินค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเริ่มนับตั้งแต่วันที่เด็กเกิด

* Corresponding author: กัญยนา ศรีพฤกษ์

E-mail: k.sripruk@gmail.com

คณะผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 โดยกำหนดบทลงโทษหรือมาตรการบังคับทางกฎหมายในกรณีที่บิดามารดาละเลยการชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร แก้ไขมาตรา 1598/41 เพื่อให้สิทธิเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูเป็นส่วนหนึ่งของกองมรดก เสนอปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตาราง 1 (1) ให้นี้ในอนาคตไม่เป็นทุนทรัพย์ที่พิพาทและแก้ไขมาตรา 193/33 ให้การเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรไม่อยู่ภายใต้อายุความ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิของบุตรอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: สิทธิน้ำที่, ค่าอุปการะเลี้ยงดู, บุตร

Abstract

This research article aimed to study the challenges surrounding maintenance claims for children, the principles and practices involved in filing such claims, and the legal issues and solutions related to maintenance lawsuits. The research employs a qualitative approach, utilizing documentary research as the primary method, with document analysis serving as the main research tool.

The findings revealed that parents often neglect their duty to provide sufficient maintenance to meet basic living standards. Consequently, children have the right to file claims for maintenance against their parents, who are considered joint debtors. This right is a personal entitlement of the child, which does not transfer to the estate and is non-enforceable through legal execution. The determination of maintenance amounts is subject to the court's discretion, taking into account the financial capacity of the obligated parties, the recipient's circumstances, and the specific facts of the case. Maintenance claims are not subject to a statute of limitations, and the right to claim maintenance arises from the date of the child's birth.

The researchers propose amending Section 1564 of the Thai Civil and Commercial Code to introduce penalties or legal enforcement measures for

parents who fail to fulfill their maintenance obligations. Additionally, Section 1598/41 should be revised to include maintenance claims as part of the estate. Furthermore, the Civil Procedure Code, Table 1(1), should be amended to exempt future debts from being considered as disputable assets, and Section 193/33 should be revised to exclude maintenance claims from statutory limitations. These amendments aim to ensure fairness and adequately protect the rights of children.

Keywords: Rights and Duties, Maintenance, Children

บทนำ

จากสภาพปัญหาสังคมไทยในปัจจุบัน เมื่อชายหญิงอยู่กินกันฉันสามีภริยาและเกิดบุตรในเวลาต่อมา การอยู่ร่วมกันจะต้องมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีความสัมพันธ์กัน อันเป็นที่มาของการบัญญัติกฎหมายในเรื่องสิทธิและหน้าที่ระหว่างบิดามารดากับบุตร (จิตาภรณ์ น้อยนาละม, 2566: 105) ปัญหาในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรก็ตามมา เช่น สามีภริยาแยกกันอยู่โดยไม่หย่าขาดจากกันหรือสามีภริยาหย่าขาดจากกัน รวมทั้งกรณีเป็นสามีภริยาโดยพฤตินัยเท่านั้นส่งผลให้บุตรนั้นเป็นบุตรนอกสมรส ตามกฎหมายครอบครัวบิดามารดา มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตรในขณะบุตรยังเป็นผู้เยาว์ เมื่อบิดามารดาละเลยไม่อุปการะเลี้ยงดูบุตรตามหน้าที่หรือบิดามารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งให้การอุปการะเลี้ยงดูแต่ไม่เพียงพอแก่การดำรงชีพของบุตรตามอัตภาพ อาจส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และโอกาสทางการศึกษาของบุตร ก่อให้เกิดสิทธิของบุตรตามกฎหมาย จึงเกิดปัญหาทางกฎหมายในประเด็นเรื่องการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร

ปัญหาเกี่ยวกับการเรื่องการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร มีทั้งปัญหาในแง่ของกฎหมายและในทางปฏิบัติ (นิธิมณี ศังขมณี ยงเกียรติกานต์, 2541:4) ดังนี้

1. ประเด็นความรับผิดชอบเป็นลูกหนี้ร่วม
2. ประเด็นค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นสิทธิและหน้าที่เฉพาะตัว ไม่ตกทอดไปยัง

กองมรดก

3. ประเด็นหลักเกณฑ์การคำนวณจำนวนเงิน

4. ประเด็นอายุความในคดีฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร

อย่างไรก็ดี บุตรซึ่งเป็นผู้เยาว์มีสิทธิตามกฎหมายในการเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาที่มีหน้าที่ตามกฎหมาย โดยการร้องขอให้พนักงานอัยการดำเนินการยื่นฟ้องคดีแทนหรือให้บิดามารดาฝ่ายที่ปกครองบุตรเป็นผู้ดำเนินการยื่นฟ้องคดีต่อศาลเยาวชนและครอบครัว โดยเขตอำนาจศาลที่สามารถพิจารณาคดีนี้ได้ ได้แก่ ศาลที่จำเลยหรือผู้ร้องมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือศาลที่มูลคดีเกิดขึ้น ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุตรซึ่งเป็นผู้เยาว์และแก้ไขปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรให้มีความชัดเจนและเกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ในการพิจารณาคดีค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร ศาลต้องอาศัยหลักนิติธรรมและการพิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งคดีเป็นสำคัญ สอดคล้องกับข้อเท็จจริงและสภาพปัญหา ส่วนการบังคับใช้กฎหมายในคดีค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร ศาลต้องคำนึงถึงความสามารถของบิดามารดาในการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูและการพิจารณาสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของบุตร เพื่อให้การกำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรมีความเหมาะสมและเป็นธรรม ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร ซึ่งจะนำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นไปตามหลักการพื้นฐานของกฎหมายครอบครัว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร
2. เพื่อศึกษาหลักการและแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร
4. เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหามาและเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร ได้แก่ หนังสือ ตำรา

บทความวิชาการ งานวิจัย ตัวบทกฎหมายและคำพิพากษาของศาลฎีกา เว็บไซต์ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลา ตลอดจนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง โดยรวบรวมข้อมูลมาศึกษาและวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เรียบเรียงอย่างเป็นระบบ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาและเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร

ผลจากการวิจัยพบว่า บิดามารดามีหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 ต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตร หากแต่บิดามารดาละเลยหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพของบุตรตามอัตภาพ เช่น ในกรณีที่สามีภริยาหย่าขาดจากกันหรือแยกกันอยู่ บิดาหรือมารดาถูกทอดถอนอำนาจปกครอง หรือบิดามารดามีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางการเงิน จากสภาพปัญหาดังกล่าวมิได้ทำให้ความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างบิดามารดากับบุตรสิ้นสุดลงแต่อย่างใด ดังนั้น จึงส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และโอกาสทางการศึกษาของบุตร

กรณีสามีภริยาหย่าโดยความยินยอม บิดามารดาสามารถตกลงกันเรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรและระบุไว้ในบันทึกข้อตกลงหย่าทะเบียนหย่า ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1522 วรรคหนึ่ง กำหนดให้ ถ้าสามีภริยาหย่าโดยความยินยอมให้ทำความตกลงกันไว้ในสัญญาหย่าว่าสามีภริยาทั้งสองฝ่าย หรือสามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จะออกเงินค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นจำนวนเงินเท่าใดก็ได้ก็ให้ระบุไว้ แต่หากสามีภริยาไม่มีการตกลงกันไว้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1522 วรรคสอง กำหนดให้ ถ้าหย่าโดยคำพิพากษาของศาลหรือในกรณีที่สัญญาหย่ามิได้กำหนดเรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรไว้ ให้ศาลเป็นผู้กำหนด

หากวิเคราะห์ถึงสิทธิในการได้รับการอุปการะเลี้ยงดูถือเป็นสิทธิที่รัฐรับรองตามกฎหมายเกณฑ์ธรรมชาติ และได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว กรณีมิได้เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดา บุตรสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้พิพากษาว่าเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย และเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูในคดีเดียวกันได้อันเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน (คำพิพากษาฎีกาที่ 2268/2533)

2. หลักการและแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร

2.1 หลักการอุปการะเลี้ยงดูบุตรตามกฎหมายไทย

ค่าอุปการะเลี้ยงดู หมายถึง เงินหรือทรัพย์สินที่มีสิทธิเรียกรับหรือบิดามารดากับบุตร หรือบุคคลในฐานะเช่นบิดามารดากับบุตรจ่ายให้แก่กัน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ เช่น ค่าที่พักอาศัย ค่าอาหารเครื่องดื่ม ค่าเครื่องนุ่งห่ม ค่าการศึกษา ค่ารักษาพยาบาล (ประสพสุข บุญเดช, 2565: 235)

ค่าอุปการะเลี้ยงดู หมายถึง เงินหรือประโยชน์อย่างอื่นที่จ่ายให้ เพื่อช่วยเหลือดูแลอีกฝ่ายหนึ่งให้ดำรงชีวิตประจำวันได้ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่าง ที่จำเป็นต่อการครองชีพ ไม่ว่าจะเป็นอาหาร ที่พักอาศัย เครื่องนุ่งห่ม และค่ารักษาพยาบาล (ไพโรจน์ กัมพูสิริ, 2560: 503-505)

ค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร เช่น ค่าที่พักอาศัย ค่าอาหาร ค่าเสื้อผ้า ของใช้ที่จำเป็น ค่าศึกษาเล่าเรียน กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ค่ารักษาพยาบาล ค่ายา ค่าฝากครรภ์ ค่าคลอดบุตร ค่าวัคซีน ประกันชีวิต ประกันสุขภาพ และค่าใช้จ่ายประจำวัน (สำนักงานกฎหมายธนู, 2559)

ตามกฎหมายครอบครัวกำหนดให้สิทธิหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีภริยาและบิดามารดากับบุตร (ไพโรจน์ กัมพูสิริ, 2560: 510-514) ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงที่ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันและจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีพให้แก่ฝ่ายที่ต้องได้รับการอุปการะเลี้ยงดูตามความสามารถของผู้ให้การอุปการะเลี้ยงดู

การอุปการะเลี้ยงดูระหว่างบิดามารดากับบุตรนั้นเป็นสิทธิและหน้าที่ที่เกิดขึ้นจากนิติสัมพันธ์ที่กฎหมายกำหนดขึ้นตามความชอบด้วยกฎหมาย โดยบิดามารดาต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 กำหนดให้บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างเป็นผู้เยาว์ เว้นแต่บุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่ยังหาเลี้ยงตนเองไม่ได้ เริ่มนับแต่บุตร มีสภาพบุคคล เป็นผู้เยาว์ตามกฎหมายในฐานะบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งโดยปกติการมีสภาพหรือฐานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายพิจารณาจากการจดทะเบียนสมรส รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/27 กำหนดให้ การรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย ทำให้สถานะของบุตรบุญธรรมเป็นบุตรที่โดยชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาฎีกาที่ 557/2484 บุตรที่บิดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดู ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1536 นั้น หมายถึง บุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย (ไพโรจน์ กัมพูสิริ, 2565: 375) ดังนั้น บุตรนอกกฎหมายหรือบุตรนอกสมรสจึงไม่มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดานอกกฎหมาย แม้ข้อเท็จจริงบิดาจะรับรองโดยพฤติการณ์ เช่น การให้ใช้นามสกุลหรืออยู่อาศัยร่วมกันตั้งแต่เกิด หรือการแสดงออกอย่างเปิดเผยให้ปรากฏโดยทั่วไปว่าเป็นบิดากับบุตรก็ตาม เว้นแต่ จะมีการเปลี่ยนสถานะจากบุตรนอกกฎหมายเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1547 กำหนดให้ เด็กเกิดจากบิดามารดาที่มีได้สมรสกันจะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อบิดามารดาได้สมรสกันในภายหลัง หรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเด็กเป็นบุตร หรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร ประกอบกับมาตรา 1557 กำหนดให้การเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายให้มีผลนับแต่วันที่เด็กเกิด (ไพโรจน์ กัมพูสิริ, 2561: 117)

2.2 หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร (ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลา, 2567)

2.2.1 ฐานะ อาชีพ รายได้ และความสามารถของจำเลย

2.2.2 สถานะ อาชีพ รายได้ ของบิดาหรือมารดาฝ่ายที่เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์

2.2.3 สถานะอาชีพ รายได้ของบุตรผู้เยาว์

2.2.4 ความจำเป็นในการใช้ชีวิตประจำวัน การศึกษาตามสมควรแก่ฐานะานุรูป

2.3 หน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตร (ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลา, 2567)

หน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตร ย่อมหมดไป ดังนี้

1) บุตรบรรลุนิติภาวะ อายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ หรือบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส เว้นแต่ บุตรเป็นผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตัวเองไม่ได้

2) ผู้มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูถึงแก่ความตาย หนียอมระงับไปไม่ตกทอดไปยังกองมรดก

3. วิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร

ผลจากการวิจัยพบว่า การพิจารณาและพิพากษาในคดีฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรจะอยู่ในเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวที่จำเลยหรือผู้ร้องมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล (อธิป จันทน์โรจน์, สุชาดา รัตนพิบูลย์ และธัชพงษ์

วงศ์เหรียญทอง, 2565: 7-8) การฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรสามารถยื่นคดีฟ้องร้องได้ หากฝ่ายที่ควรได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูแต่กลับไม่ได้รับหรือได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูไม่เพียงพอ แก้อัปเดตภาพ

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ แยกประเด็นศึกษาได้ ดังนี้

3.1 ประเด็นความรับผิดชอบเป็นลูกหนี้ร่วม

ผลจากการวิจัยพบว่า ตามหลักกฎหมายครอบครัว บิดามารดามีหน้าที่ ร่วมกันในการอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตรผู้เยาว์ ซึ่งถือเป็นการรับผิดชอบในฐานะ “ลูกหนี้ร่วม” หมายความว่า ความรับผิดชอบร่วมกันและแทนกัน (jointly and severally liable (พลภวิชัย พันธุ์คำเกิด, 2567: 267) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 296 กำหนดให้ในระหว่างลูกหนี้ร่วมกัน ต่างคนต่างต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่า ๆ กัน เว้นแต่จะได้อำนาจไว้เป็นอย่างอื่น กล่าวคือ บิดาและมารดาต้องรับผิดชอบในส่วนของค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเท่า ๆ กัน และหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ในการชำระค่าอุปการะเลี้ยงดู อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิ ฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากฝ่ายที่ไม่ปฏิบัติตามได้ แม้ในกรณีที่บิดาหรือมารดาถูกถอน อำนาจปกครองทั้งหมดหรือบางส่วน ก็ยังคงต้องรับผิดชอบในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ เช่นเดิม

ประเด็นความรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้ร่วม ในกรณีที่บิดาและมารดามีหน้าที่ต้อง อุปการะเลี้ยงดูบุตรร่วมกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 กำหนดให้ บิดามารดามีหน้าที่เลี้ยงดูอุปการะบุตรจนกว่าจะบรรลุนิติภาวะ เว้นแต่บุตรเป็นผู้ทุพพลภาพ และหาเลี้ยงตัวเองไม่ได้ กรณีที่สามีภริยาหย่าขาดจากกันและตกลงให้บุตรอยู่ในความปกครอง ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ไม่ได้ตกลงกันว่าใครจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าอุปการะเลี้ยงดูแต่เพียง ฝ่ายเดียว ดังนั้น หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ในการชำระค่าอุปการะเลี้ยงดู อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากฝ่ายที่ไม่ปฏิบัติตามได้ ตามประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 296

คำพิพากษาฎีกาที่ 1473/2546 การเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นหน้าที่ บิดามารดาต้องร่วมกันรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้ร่วม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 และมาตรา 296 ซึ่งกำหนดว่าลูกหนี้ร่วมต้องรับผิดชอบในลักษณะเดียวกันและแบ่งกัน ตามส่วนที่สมควร

คำพิพากษาฎีกาที่ 5177/2546 กรณีที่บิดามารดาหย่าขาดกัน และไม่ได้ตกลงกันว่าใครจะเป็นผู้จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร ศาลได้ระบุว่า “การที่บิดามารดามีหน้าที่ร่วมกันในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรในฐานะลูกหนี้ร่วม ทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสามารถฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากอีกฝ่ายหนึ่งได้ในกรณีที่ไม่มีข้อตกลงกัน”

จากการวิเคราะห์ตามคำพิพากษาดังกล่าว คณะผู้วิจัยเห็นว่า การฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของบิดามารดาที่ต้องร่วมกันอุปการะเลี้ยงดูบุตร ซึ่งภาระหน้าที่ดังกล่าวไม่ได้สิ้นสุดลง แม้ในกรณีที่มีการหย่าร้างหรือแยกกันอยู่ และมีหน้าที่ร่วมกันในฐานะลูกหนี้ร่วม เพื่อแบ่งส่วนความรับผิดชอบในหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรให้เป็นไปตามกฎหมายและไม่ถูกละเลยจากภาระหน้าที่ของบิดามารดา โดยเริ่มนับตั้งแต่วันที่หย่าขาดจนถึงวันฟ้องร้อง อีกทั้ง กรณีบิดามารดาแยกกันอยู่ แม้บิดาหรือมารดาจะนำบุตรผู้เยาว์ทั้งสองไปอาศัยอยู่ด้วยและเป็นผู้ดูแลบุตร แต่หากไม่มีการตกลงกันไว้ว่าบิดาหรือมารดาจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าอุปการะเลี้ยงดูแต่เพียงผู้เดียว ฝ่ายที่ปกครองบุตรย่อมมีสิทธิฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากอีกฝ่ายหนึ่งในฐานะลูกหนี้ร่วมได้ ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 296 กำหนดให้ ในระหว่างลูกหนี้ร่วมกัน ต่างคนต่างต้องรับผิดชอบส่วนเท่า ๆ กัน เว้นแต่จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น บิดามารดาจึงต้องร่วมรับผิดชอบค่าเลี้ยงดูบุตรทั้งสอง ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะอ้างว่าเรื่องทรัพย์สินฝ่ายใดมากกว่าและเป็นผู้ดูแลบุตรผู้เยาว์จึงไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะปฏิเสธความรับผิดชอบต่อค่าอุปการะเลี้ยงดู แม้จะได้ออกค่าใช้จ่ายบางส่วนในการศึกษาเล่าเรียน เช่น ค่าลงทะเบียนเรียน ค่าหนังสือเรียน ถือเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาแก่บุตร ซึ่งเป็นหน้าที่แยกต่างหากจากค่าอุปการะเลี้ยงดู ไม่อาจนำมาใช้เป็นเหตุผลปฏิเสธหน้าที่ร่วมในการชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูได้ เนื่องจากเป็นคนละส่วนกับค่าอุปการะเลี้ยงดู ดังนั้น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะนำมาอ้างเพื่อปฏิเสธไม่ชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูหาได้ไม่

3.2 ประเด็นค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร เป็นสิทธิและหน้าที่เฉพาะตัวไม่ตกทอดไปยังกองมรดก

ผลจากการวิจัยพบว่า สิทธิและหน้าที่เกี่ยวกับค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นสิทธิและหน้าที่เฉพาะตัวที่ไม่ตกทอดไปยังกองมรดกของผู้ทรงสิทธิหรือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ (พรชัยสุนทรพันธุ์, 2564:31) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/41 กำหนดให้สิทธิของผู้เยาว์ที่จะได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาเป็นสิทธิที่สละหรือโอนไม่ได้

และไม่อยู่ในข่ายแห่งการบังคับคดี สิทธิดังกล่าวจึงถือเป็นสิทธิส่วนบุคคลเฉพาะตัว เช่นเดียวกับหน้าที่ของบิดามารดาในการชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูซึ่งเป็นหน้าที่เฉพาะตัวตามกฎหมาย ดังนั้นภาระหน้าที่ในการชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรจึงเป็นหน้าที่เฉพาะตัวของบิดามารดา และหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ถึงแก่ความตาย สิทธิและหน้าที่ดังกล่าวจะสิ้นสุดลง ไม่ตกทอดไปยังกองมรดกหรือทายาทของผู้ถึงแก่ความตาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 16040/2555 หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตาย สิทธิและหน้าที่ในการชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูย่อมสิ้นสุดลง ไม่ตกทอดไปยังทายาท เมื่อโจทก์ซึ่งเป็นบิดาถึงแก่ความตายไปแล้วสภาพบุคคลของโจทก์ก็หมดสิ้นไป ภาระหน้าที่ตามคำพิพากษาที่ให้โจทก์จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์นับแต่มีคำพิพากษานับบุตรบรรลุนิติภาวะจึงยุติไป แม้โจทก์จะทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกให้แก่ทายาทไว้ก็ตาม หน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูของโจทก์ก็ไม่ตกทอดเป็นมรดกแก่ทายาท ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 และมาตรา 1600 ซึ่งกำหนดให้ เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาทกองมรดกของผู้ตายได้แก่ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ ดังนั้น กองมรดกของโจทก์ไม่ต้องรับผิดชอบชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์จำเลยอีกต่อไปเมื่อโจทก์ถึงแก่ความตาย

หากเป็นกรณีที่โจทก์ใช้สิทธิเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1461 วรรคสอง กำหนดให้ สามิภริยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน ดังนั้น ในระหว่างที่โจทก์และจำเลยเป็นสามิภริยากันโดยสิทธิที่จะได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูนั้นโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ จะโอนไปให้ผู้อื่นหรือให้ผู้อื่นกระทำการแทนไม่ได้ (ไพโรจน์ กัมพูสิริ, 2562:20) อีกทั้ง ไม่อยู่ในข่ายแห่งการบังคับคดี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/41 ก็ตาม แต่โจทก์มีสิทธิดังกล่าวก่อนจะถึงแก่ความตายประกอบกับโจทก์ได้ใช้สิทธิยื่นฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากจำเลยตามสิทธิไปแล้ว สิทธิในการได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดู จึงไม่ใช่สิทธิเฉพาะตัวของโจทก์โดยแท้และเป็นกองมรดกของโจทก์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2107/2566 หากโจทก์ได้ใช้สิทธิในการเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร โดยยื่นฟ้องคดีต่อศาลก่อนถึงแก่ความตาย สิทธิที่จะได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดู

ในกรณีนี้ แม้จะถือเป็นสิทธิที่ไม่สามารถโอนหรือสละได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/41 แต่เมื่อได้มีการฟ้องร้องในทางกฎหมายแล้ว สิทธิดังกล่าวไม่ถือเป็นสิทธิส่วนตัวโดยแท้ และสามารถตกทอดเป็นกองมรดกของโจทก์ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 ดังนั้น ทายาทของโจทก์จึงมีสิทธิเข้ามาเป็นคู่ความแทนโจทก์ในคดีเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูได้ โดยศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์ได้อนุญาตให้ผู้ร้องเข้ามาแทนที่โจทก์และพิพากษาให้จำเลยชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรที่ค้างอยู่ ซึ่งถือว่าเป็นการพิจารณาที่สอดคล้องกฎหมาย

คณะผู้วิจัยเห็นว่า จากการวิเคราะห์แม่สิทธิและหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู จะถือเป็นสิทธิส่วนบุคคลเฉพาะตัวที่ไม่ตกทอดไปยังกองมรดก แต่เมื่อมีการดำเนินคดีตามกฎหมายแล้ว สิทธิในการเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูย่อมเปลี่ยนลักษณะไปเป็นสิทธิตามกฎหมายที่สามารถตกทอดแก่ทายาทได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 กำหนดให้เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท และมาตรา 1600 กำหนดให้ กองมรดกของผู้ตาย ได้แก่ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ จากแนวคำพิพากษาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าลักษณะของสิทธิและหน้าที่เกี่ยวกับค่าอุปการะเลี้ยงดูมีการเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับบริบทของการใช้สิทธิ หากยังไม่มีกรณีดำเนินคดี สิทธิดังกล่าวจะคงสถานะเป็นสิทธิเฉพาะตัวโดยแท้ที่ไม่สามารถตกทอดได้ แต่ในกรณีที่ได้มีการดำเนินคดีสิทธินั้นจะตกอยู่ในฐานะทรัพย์สินมรดกที่ทายาทสามารถดำเนินการแทนผู้ทรงสิทธิเดิมได้ ดังนั้น การบังคับใช้กฎหมายในประเด็นนี้ควรพิจารณาถึงข้อเท็จจริงของแต่ละคดี รวมถึงบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและคุ้มครองประโยชน์ของคู่ความและผู้เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง

3.3 ประเด็นหลักเกณฑ์การคำนวณจำนวนเงิน

ผลจากการวิจัยพบว่า การกำหนดจำนวนค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งเป็นผู้เยาว์เห็นสมควรเป็นจำนวนเพียงใดนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/38 กำหนดให้ ค่าอุปการะเลี้ยงดูนี้ศาลอาจให้เพียงใดหรือไม่ให้ก็ได้ โดยคำนึงถึงความสามารถของผู้มีหน้าที่ต้องให้ ฐานะของผู้รับและพฤติการณ์แห่งกรณี และมาตรา 1598/39 กำหนดให้หากมีการเปลี่ยนแปลงในพฤติการณ์ ศาลสามารถแก้ไขคำสั่งเกี่ยวกับค่าอุปการะเลี้ยงดูได้ในภายหลังได้

ส่วนจำนวนทุนทรัพย์ในคดีที่จะนำมาคำนวณค่าขึ้นศาลต้องเป็นจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในแต่ละชั้นศาล ตามตาราง 1 (1) ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง สำหรับทุนทรัพย์หรือจำนวนเงินที่เกิดขึ้นหลังจากวันฟ้องในศาลชั้นต้นนั้นเป็นหนี้ในอนาคต ไม่ถือเป็นทุนทรัพย์ที่พิพาทกัน ศาลจะนำมาคิดคำนวณหาได้ไม่ ดังนี้ หากศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรในอนาคต จึงไม่มีจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในศาลที่จะนำมาคิดคำนวณเป็นค่าขึ้นศาลได้อย่างคดีมีทุนทรัพย์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7108/2551 อุทธรณ์และฎีกาของจำเลยที่คัดค้านคำพิพากษาให้ชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูในอนาคตดังกล่าว จึงถือเป็นคดีขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ ก็ไม่ต้องด้วยตาราง 1 (4) ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพราะกรณีตามตาราง 1 (4) เป็นกรณีที่ขอให้ชำระจึงต้องชำระค่าขึ้นศาลตามตาราง 1 (2) (ก) คือ 200 บาท เท่านั้น แต่หากจำเลยชำระค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์และฎีกาเกินมา เห็นสมควรต้องคืนค่าขึ้นส่วนที่เกินแก่จำเลย

คณะผู้วิจัยเห็นว่า จากการวิเคราะห์หลักกฎหมายและแนวคำพิพากษาหลักเกณฑ์การกำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นการพิจารณาที่ต้องอาศัยดุลพินิจของศาล โดยพิจารณาความสามารถในการชำระของคู่ความและค่าใช้จ่ายในการอุปการะเลี้ยงดูนั้น ถือเป็นหน้าที่ร่วมกันในลักษณะลูกหนี้ร่วมที่ต้องรับผิดชอบในส่วนเท่า ๆ กัน เว้นแต่จะได้ตกลงหรือกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น นอกจากนี้ การคำนวณทุนทรัพย์ที่ใช้ในการชำระค่าขึ้นศาลจะต้องพิจารณาแยกส่วนระหว่างทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นศาลและหนี้ในอนาคตซึ่งไม่ถือเป็นทุนทรัพย์ที่สามารถนำมาคำนวณได้ ดังนั้น การนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายและแนวคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องมาใช้บังคับกับกรณีดังกล่าว ส่งผลให้เกิดความเป็นธรรมและสิทธิของคู่ความ อีกทั้งยังเป็นการตีความกฎหมายที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติของกฎหมายด้วย

3.4 ประเด็นอายุความในคดีฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร

ผลจากการวิจัยพบว่า การพิจารณาและคำวินิจฉัยของศาลประเด็นอายุความในคดีฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการตีความบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับอายุความ และความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย รวมถึงความรับผิดชอบของผู้มีหน้าที่ให้ค่าอุปการะเลี้ยงดู

การฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรและข้อโต้แย้งเรื่องอายุความ ในกรณีที่ โจทก์ฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรจากจำเลยซึ่งเป็นบิดาชอบด้วยกฎหมาย โดยเรียกร้อง ค่าอุปการะเลี้ยงดูนับตั้งแต่วันที่บุตรเกิดจนถึงวันฟ้อง จำเลยได้ยกข้อโต้แย้งว่าคดีดังกล่าว ขาดอายุความ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/33 (4) กำหนดให้ สิทธิ เรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูที่มีการกำหนดจ่ายเป็นระยะเวลา มีอายุความ 5 ปี อย่างไรก็ตาม การเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 วรรคหนึ่ง กำหนดให้ บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่าง ที่เป็นผู้เยาว์ ดังนั้น มิใช่สิทธิที่กำหนดการชำระเป็นระยะเวลา จึงไม่อยู่ภายใต้บทบัญญัติว่า ด้วยอายุความ 5 ปี ดังกล่าว นอกจากนี้ ศาลชั้นต้นยังมีคำสั่งไม่รับพิจารณาข้อโต้แย้งเรื่อง อายุความของจำเลย เนื่องจากไม่ได้มีการยกขึ้นสู้คดีในกระบวนการพิจารณาโดยชอบตั้งแต่แรก ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่าคดีโจทก์ไม่อยู่ภายใต้บทบัญญัติดังกล่าว เนื่องจาก ค่าอุปการะเลี้ยงดู ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 วรรคหนึ่ง มิใช่สิทธิ ที่กำหนดการชำระ เป็นระยะเวลา จำเลยให้การว่าคดีโจทก์ขาดอายุความ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/33 (4) ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่า คดีโจทก์ไม่ได้ขาดอายุความตามมาตราดังกล่าว เพราะมิใช่การเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูที่มีการกำหนดจ่ายเป็นระยะเวลา จำเลยกลับอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ประเด็นนี้ เพราะเป็นข้อที่มีได้ยกขึ้นว่ากันมาโดยชอบในศาล ชั้นต้น จำเลยมิได้โต้แย้งโดยอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ ประเด็นอายุความจึงยุติตามคำพิพากษา ศาลชั้นต้น แม้อายุความในคดีแพ่งจะเป็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของ ประชาชน แต่จำเลยต้องยกต่อสู้เป็นประเด็นในศาลชั้นต้น เมื่อจำเลยไม่ยกต่อสู้ที่ศาลชั้นต้น ไม่รับอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ไม่รับวินิจฉัยจึงชอบแล้ว

การแก้ไขกฎหมายและผลกระทบต่อสิทธิของบุตร ก่อนการแก้ไขประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1557 กำหนดให้ การเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายมีผลนับแต่ วันมีคำพิพากษาถึงที่สุด ดังนั้น ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาว่าเป็นบุตร ต่อมา มีการแก้ไขประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตราดังกล่าว ตั้งแต่วันที่ 8 มีนาคม 2551 เป็นต้นไป บทบัญญัติ ดังกล่าวกำหนดให้การเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายมีผลย้อนหลังไปนับแต่วันที่เด็กเกิด ส่งผลให้ เด็กมีฐานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายย้อนหลังไปนับแต่วันที่เด็กเกิด ดังนั้นเด็กย่อมมีสิทธิได้รับ ค่าอุปการะเลี้ยงดูได้นับแต่วันคลอด และสามารถฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรรวมกันมา เป็นคดีเดียวกับการฟ้องขอให้รับเด็กเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7345/2560 เมื่อโจทก์ฟ้องคดีหลังจากการแก้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แก้ไขเพิ่มเติม การที่ศาลอุทธรณ์ภาค 1 กำหนดให้ จำเลยจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูนับแต่วันที่โจทก์เกิดจนถึงวันฟ้องจึงชอบด้วยกฎหมายแล้ว หากนับแต่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดตามที่จำเลยฎีกาไม่ แม้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 กำหนดให้ บิดามารดามีหน้าที่ร่วมกันอุปการะเลี้ยงดูบุตรอันมีลักษณะเป็นลูกหนี้ร่วมกัน และในระหว่างลูกหนี้ร่วมกันย่อมจะต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่า ๆ กัน แต่ไม่จำเป็นเสมอไปว่าบิดามารดาต้องให้ค่าอุปการะเลี้ยงดูแก่บุตรเป็นจำนวนเท่า ๆ กันตามที่ศาลอุทธรณ์ภาค 1 มีคำพิพากษาปรับแก้ให้เท่ากัน โดยลดค่าอุปการะเลี้ยงดูโจทก์ เพราะการกำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดู ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/38 กำหนดให้ ศาลคำนึงถึงความสามารถของผู้มีหน้าที่ให้ ฐานะของผู้รับและพฤติการณ์แห่งคดี และมาตรา 1598/39 กำหนดให้ ศาลจะสั่งแก้ไขค่าอุปการะเลี้ยงดูเพิ่มขึ้นหรือลดลงในภายหลังก็ได้ แม้โจทก์มิได้ฎีกาคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 1 การกำหนด ค่าอุปการะเลี้ยงดูเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกามีอำนาจกำหนดได้ตามที่เห็นควร แม้คู่ความมิได้ขอและมิใช่เป็นการพิพากษาเกินคำขอค่าอุปการะเลี้ยงดูตามที่ศาลชั้นต้นกำหนดจึงชอบแล้ว จะเห็นได้ว่าศาลมีอำนาจพิจารณาปรับเปลี่ยนจำนวนค่าอุปการะเลี้ยงดูตามความเหมาะสมของฐานะและพฤติการณ์แห่งคดี อำนาจดังกล่าวเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน จึงไม่ถือเป็นการพิพากษาเกินคำขอแม้คู่ความมิได้ยกขึ้นอุทธรณ์ก็ตาม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2124/2562 จำเลยเป็นบิดาชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 วรรคหนึ่ง กำหนดให้ บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ บทกฎหมายดังกล่าวมิได้กำหนดระยะเวลาการชำระไว้ และไม่ปรากฏว่าได้มีการตกลงกำหนดระยะเวลาชำระไว้ ดังนั้น ค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรที่โจทก์เรียกร้องในคดีนี้จึงไม่ต้องด้วยบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/33 (4) อันจะอยู่ในอายุความ 5 ปี

จากการวิเคราะห์ตามหลักกฎหมายและคำพิพากษาข้างต้น คณะผู้วิจัยเห็นว่า ศาลให้ความสำคัญกับลักษณะของค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร ซึ่งมีได้มีการกำหนดชำระเป็นระยะเวลาโดยชัดเจน และถือเป็นหน้าที่ตามกฎหมายที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร โดยชอบด้วยกฎหมาย แม้ประเด็นอายุความในคดีแพ่งจะถือเป็นข้อกฎหมาย ที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่การที่คู่ความมิได้ยกประเด็นดังกล่าวต่อสู้ในศาลชั้นต้น

ย่อมส่งผลให้ประเด็นดังกล่าวตกไป นอกจากนี้ การแก้ไขกฎหมายที่กำหนดให้เด็กมีฐานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายย้อนหลังตั้งแต่วันที่เกิด ย่อมส่งผลต่อการเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูย้อนหลังได้ตั้งแต่วันที่เกิดเช่นกัน โดยการกำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดูจะต้องคำนึงถึงฐานะของผู้มีหน้าที่ชำระ และความจำเป็นของบุตรเป็นสำคัญ ศาลใช้ดุลยพินิจในการปรับเปลี่ยนจำนวนค่าอุปการะเลี้ยงดูเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในแต่ละกรณีจึงชอบด้วยกฎหมายแล้ว

การอภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพปัญหาการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร ผลการวิจัยพบว่าเกิดจากการที่บิดามารดาละเลยหรือไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย อันส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และโอกาสทางการศึกษาของบุตรผู้เยาว์ โดยเฉพาะในกรณีที่สามีภริยาหย่าร้างหรือแยกกันอยู่ แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 และ 1522 จะกำหนดหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูและวิธีการกำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดูในกรณีหย่าร้าง แต่ปัญหายังคงเกิดขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงในสภาพครอบครัวหรือฐานะทางการเงิน อย่างไรก็ตาม ศาลมีอำนาจพิจารณากำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือให้ผู้ออกค่าอุปการะเลี้ยงดูเพียงฝ่ายเดียวสามารถฟ้องเรียกค่าใช้จ่ายจากอีกฝ่ายหนึ่งได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำพิพากษาฎีกาที่ 2268/2533 และงานวิจัยของนิธิมนิ ศังขมณี ยงเกียรติกานต์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความรับผิดชอบของบิดามารดาไม่สิ้นสุดแม้ถูกถอนอำนาจปกครอง ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุตรผู้เยาว์ จึงเสนอให้ปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเพื่อบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ลดปัญหาการละเลยหน้าที่และผลกระทบต่อบุตรในระยะยาว (นิธิมนิ ศังขมณี ยงเกียรติกานต์, 2541) คณะผู้วิจัยเห็นว่า หลักการและแนวทางปฏิบัติเห็นควรแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 โดยเพิ่มบทบัญญัติที่กำหนดบทลงโทษในกรณีที่บิดามารดาละเลยการชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร เพื่อกำหนดความรับผิดชอบของบิดามารดา และเพื่อให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเหมาะสมต่อความจำเป็นของบุตรผู้เยาว์

จากการวิเคราะห์ในประเด็นความรับผิดชอบเป็นลูกหนี้ร่วม ผลจากการวิจัยพบว่าบิดาและมารดามีหน้าที่ร่วมกันในการอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตรผู้เยาว์ในฐานะลูกหนี้ร่วม ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 และมาตรา 296 โดยหน้าที่ดังกล่าวไม่สิ้นสุดแม้ในกรณีที่บิดามารดาหย่าขาดหรือแยกกันอยู่ คณะผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับงานวิจัยของนุสรา แก้วกัลยา เสนอให้กำหนดการไม่จ่ายค่าอุปการะ

เลี้ยงดูบุตรเป็นความผิดทางอาญาเพื่อป้องกันการละเลยหน้าที่ของบิดามารดา โดยกำหนดความรับผิดชอบของบิดามารดา (นุสรา แก้วกัลยา, 2561) จึงเห็นควรปรับแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 โดยเพิ่มบทบัญญัติว่า “หากบิดามารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ในการชำระค่าอุปการะเลี้ยงดู ศาลมีอำนาจกำหนดบทลงโทษหรือมาตรการบังคับทางกฎหมาย รวมถึง การกำหนดให้การละเลยดังกล่าวเป็นความผิดทางอาญา เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุตรผู้เยาว์และสร้างความเป็นธรรมแก่ฝ่ายที่ปฏิบัติตามหน้าที่” ทั้งนี้ เพื่อให้กฎหมายมีผลบังคับใช้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมปัจจุบัน

ประเด็นค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร เป็นสิทธิและหน้าที่เฉพาะตัวไม่ตกทอดไปยังกองมรดก ผลจากการวิจัยพบว่า สิทธิและหน้าที่เกี่ยวกับค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นสิทธิและหน้าที่เฉพาะตัวที่ไม่ตกทอดไปยังกองมรดกของ ผู้ทรงสิทธิหรือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ เว้นแต่กรณีที่มีการดำเนินคดีเพื่อเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูแล้วก่อนถึงแก่ความตาย ซึ่งสิทธิดังกล่าวจะเปลี่ยนสถานะเป็นสิทธิตามกฎหมายที่สามารถตกทอดแก่กองมรดกได้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับหนังสือของพรชัย สุนทรพันธุ์ ที่ระบุว่าสิทธิและหน้าที่ในค่าอุปการะเลี้ยงดูเป็นสิทธิส่วนบุคคลเฉพาะตัวที่ไม่ตกทอดไปยังกองมรดก (พรชัย สุนทรพันธุ์, 2564) เช่นเดียวกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 16040/2555 และ 2107/2566 ซึ่งแสดงให้เห็นความแตกต่างในลักษณะของสิทธิดังกล่าวขึ้นอยู่กับกรณีการดำเนินคดี คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/41 โดยเพิ่มเติมข้อความว่า “สิทธิในค่าอุปการะเลี้ยงดูที่มีการดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องก่อนถึงแก่ความตาย ให้ถือว่าสิทธิดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกองมรดก” เพื่อให้เกิดความชัดเจนและคุ้มครองสิทธิของผู้เยาว์หรือคู่ความที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การคุ้มครองบุตรที่เหมาะสมตามกฎหมาย

ประเด็นหลักเกณฑ์การคำนวณจำนวนเงิน ผลจากการวิจัยพบว่า การกำหนดจำนวนค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/38 และ 1598/39 เป็นการใช้อัตราของศาลโดยพิจารณาจากความสามารถของผู้มีหน้าที่ชำระ ฐานะของผู้รับ และพฤติการณ์แห่งกรณี อีกทั้งจำนวนทุนทรัพย์ที่นำมาคำนวณค่าขึ้นศาลต้องเป็นทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นศาล ไม่รวมถึงหนี้ในอนาคตซึ่งไม่ถือเป็นทุนทรัพย์ที่สามารถนำมาคำนวณได้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7108/2551 ที่ระบุว่า ค่าอุปการะเลี้ยงดูในอนาคตถือเป็นคดีขอให้ปลดปล่อยทุกข์ซึ่งไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ และการชำระค่าขึ้นศาลจึงต้องคำนวณเฉพาะในส่วนที่เป็นทุนทรัพย์ที่พิพาทในแต่ละชั้นศาลเท่านั้น คณะผู้วิจัย

มีความเห็นว่า ควรปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตาราง 1 (1) โดยเพิ่มเติมข้อความว่า “หนี้ในอนาคตซึ่งเกิดขึ้นภายหลังการฟ้องคดี ไม่ถือเป็นทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นศาล และไม่ให้นำมาคำนวณค่าขึ้นศาลในทุกกรณี” เพื่อให้การตีความบทบัญญัติดังกล่าวมีความชัดเจนในทางปฏิบัติและคุ้มครองสิทธิของคู่ความ

ประเด็นอายุความในคดีฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร ผลจากการวิจัยพบว่าการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 วรรคหนึ่ง ซึ่งกำหนดให้บิดามารดามีหน้าที่ร่วมกันอุปการะเลี้ยงดูบุตร มิใช่สิทธิที่กำหนดชำระเป็นระยะเวลา จึงไม่อยู่ภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยอายุความ 5 ปี ตามมาตรา 193/33 (4) อีกทั้งการแก้ไขมาตรา 1557 ที่ให้การเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายมีผลย้อนหลังตั้งแต่วันที่เด็กเกิด ส่งผลให้สามารถเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูย้อนหลังได้ตั้งแต่วันเกิด ซึ่งสอดคล้องกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7345/2560 และ 2124/2562 ที่เน้นการคำนึงถึงลักษณะของค่าอุปการะเลี้ยงดูว่าเป็นหน้าที่โดยชอบธรรมของบิดามารดา ไม่ได้กำหนดการชำระเป็นระยะเวลาโดยชัดเจน คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/33 ซึ่งกำหนดอายุความ 5 ปี สำหรับสิทธิเรียกร้องที่กำหนดชำระเป็นระยะเวลา โดยเพิ่มเติมข้อความในมาตรา ดังนี้ “การเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรตามมาตรา 1564 วรรคหนึ่ง ซึ่งเป็นหน้าที่ตามกฎหมายของบิดามารดา มิให้อยู่ภายใต้ข้อกำหนดว่าด้วยอายุความตามวรรคหนึ่งของมาตรานี้” เพื่อความยุติธรรมแก่บุตรที่มีสิทธิได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูย้อนหลังรวมถึงคุ้มครองสิทธิของบุตรที่อาจไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม และเป็นประโยชน์เกี่ยวกับการใช้และการตีความกฎหมาย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ผู้วิจัยเห็นควรเสนอแนวทางในการแก้ไขประเด็นหลักเกณฑ์การกำหนดจำนวนค่าอุปการะเลี้ยงดู แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 โดยข้อความวรรคท้ายใช้ข้อความต่อไปนี้ “การกำหนดจำนวนค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร ศาลต้องคำนึงถึงความสามารถของผู้มีหน้าที่ชำระ ฐานะของผู้รับ และความจำเป็นของบุตรโดยพิจารณาให้เหมาะสมกับพฤติการณ์ในแต่ละกรณี” ทั้งนี้เพื่อสร้างมาตรฐานในการกำหนดค่าอุปการะ

เลี้ยงดูให้สอดคล้องกับฐานะและความสามารถของคู่ความ รวมถึงข้อโต้แย้งในคดีเกี่ยวกับจำนวนเงินอาจลดลง

2. ผู้วิจัยเห็นควรเสนอแก้ไขประเด็นการเปลี่ยนแปลงจำนวนค่าอุปการะเลี้ยงดู แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/38 โดยใช้ข้อความต่อไปนี้ “การเปลี่ยนแปลงจำนวนค่าอุปการะเลี้ยงดูสามารถทำได้โดยคำสั่งศาลตามคำร้องขอของคู่ความ หรือในกรณีที่มิพพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป” เพื่อให้ศาลสามารถปรับเปลี่ยนจำนวนค่าอุปการะเลี้ยงดูให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และลดปัญหาในกรณีที่คู่ความไม่ได้ยกประเด็นนี้ขึ้นในกระบวนการพิจารณา

3. ผู้วิจัยเห็นควรเสนอแก้ไขประเด็นการเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/33 โดยเพิ่มวรรคใหม่ใช้ข้อความต่อไปนี้ “การเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรตามมาตรา 1564 วรรคหนึ่ง ซึ่งเป็นหน้าที่ตามกฎหมายของบิดามารดา มิให้อยู่ภายใต้ข้อกำหนดว่าด้วยอายุความตามวรรคหนึ่งของมาตรานี้” เพื่อแก้ไขปัญหาลดข้อโต้แย้งในคดีที่เกี่ยวกับอายุความ และสร้างความยุติธรรมให้แก่บุตรในการเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูย้อนหลัง โดยยึดหลักความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างบิดามารดากับบุตรเป็นสำคัญ

4. ผู้วิจัยเห็นควรเสนอแก้ไขประเด็นสิทธิเรียกร้องค่าเลี้ยงดู แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1557 โดยเพิ่มข้อความใช้ข้อความต่อไปนี้ “การเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายมีผลย้อนหลังไปถึงวันที่เด็กเกิดในทุกกรณีที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งถึงที่สุด” เพื่อความชัดเจนในกรณีสิทธิเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูย้อนหลัง โดยยึดถือสถานภาพบุตรชอบด้วยกฎหมายนับแต่วันที่เด็กเกิด

5. ผู้วิจัยเห็นควรเสนอประเด็นอายุความในคดีฟ้องค่าอุปการะเลี้ยงดู โดยกำหนดมาตราเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ใช้ข้อความต่อไปนี้ “การเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูย้อนหลังสามารถกระทำได้ภายใน 10 ปี นับตั้งแต่วันที่เด็กบรรลุนิติภาวะ หากมีเหตุอันสมควร” เพื่อขยายระยะเวลาในการเรียกร้องสิทธิสำหรับบุตรที่ไม่ได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูในระหว่างเป็นผู้เยาว์และลดข้อจำกัดในการใช้สิทธิเพื่อความเป็นธรรมแก่บุตร

เอกสารอ้างอิง

- ฐิตาภรณ์ น้อยนาถ่ม. (2566). การพัฒนากฎหมายครอบครัวเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของบิดาและบุตรนอกสมรสที่บิดาให้การรับรอง, **วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์**, 10(1), 109-115.
- นิธิมณี ศังขมณี ยงเกียรติกานต์. (2541). ปัญหาเกี่ยวกับค่าอุปการะเลี้ยงดู. **วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**.
- นุสรา แก้วกัลยา. (2561). การกำหนดให้การไม่จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นความผิดอาญา. **วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**.
- ประสพสุข บุญเดช. (2565). **หลักกฎหมายครอบครัว**. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- พรชัย สุนทรพันธุ์. (2564). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- พลภวิชัย พันธุ์คำเกิด. (2567). **คู่มือสัมมนาและวิเคราะห์ข้อสอบกฎหมายลักษณะหนี้**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: กรุ๋งสยามพัลลิตชิ่ง.
- ไพโรจน์ กัมพูสิริ. (2565). **กฎหมายลักษณะครอบครัว : รวมหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาของศาลอาจารย์ ดร.ไพโรจน์ กัมพูสิริ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพโรจน์ กัมพูสิริ. (2560). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพโรจน์ กัมพูสิริ. (2561). **ย่อหลักกฎหมายครอบครัว**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพโรจน์ กัมพูสิริ. (2562). **หลักกฎหมายมรดก**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลา. (2559). **เอกสารให้ความรู้ เรื่องการเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร**. สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2567, จาก <https://skljc.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/iid/429145>.
- สำนักงานกฎหมายธนุ. (2559). **ค่าอุปการะเลี้ยงดู**. สืบค้นเมื่อ 14 กันยายน 2567, จาก <https://www.thanulegal.com/16481393/ค่าอุปการะเลี้ยงดู>.

อธิป จันทน์โรจน์, สุชาดา รัตนพิบูลย์ และ รัชพงษ์ วงษ์เหรียญทอง. (2565). เขตศาลเยาวชน
และครอบครัวในการพิจารณาคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย.
วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 5(2), 7-8.